

การมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการค้าในการจัดการขยะของตลาดนัด อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น

The Participation of Traders in The Solid Waste Management of Flea Market, Phuwiang Amphur, Khon Kaen

ภัทรกมล พลหล้า (Puttarakamol Ponlar)¹* ดร.ดาวิวรรณ เศรษฐจิธรรม (Dr.Dariwan Settheetham)**

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการค้าในการจัดการขยะของตลาดนัด อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้จำหน่ายสินค้า จำนวน 97 คน และตลาดนัดจำนวน 8 แห่ง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และกิจกรรมแทรกแซง ประกอบด้วย การวิเคราะห์ปัญหา การวางแผนแก้ไขปัญหา การดำเนินกิจกรรมตามแผน และการประเมินผล ระยะเวลาการศึกษาระหว่างเดือนธันวาคม 2559 ถึง มีนาคม 2560 ผลการวิจัย พบว่า ตลาดผลิตขยะเฉลี่ย 20.45 กิโลกรัมต่อวัน เป็นขยะที่ย่อยสลายได้เฉลี่ย 17.61 กิโลกรัมต่อวัน และขยะทั่วไปเฉลี่ย 2.2 กิโลกรัมต่อวัน หลังดำเนินการ พบว่า กลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมกิจกรรม และร้านค้า ร้อยละ 96.9 ดำเนินการคัดแยกขยะที่ร้านค้าก่อนนำไปทิ้งที่ถังขยะ สามารถลดขยะได้เหลือ 12.42 กิโลกรัม/วัน ด้านความรู้ พบว่า ก่อนดำเนินการ ผู้ประกอบการมีความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะในระดับสูง ร้อยละ 95.875 หลังดำเนินการมีความรู้ในระดับสูงเพิ่มขึ้น เป็น ร้อยละ 97.93

ABSTRACT

The Participatory action research was aimed to study the participation of trader in the solid waste management of Flea market, Phuwiang Amphur Khon Kaen. The sample size composed of 97 merchants, and from 8 mobile markets. Tools used to collect data include: questionnaire, focus group discussion, and intervention. The intervention include: problems analysis, planning for solving the problem, implementation, and evaluation. Study time between December, 2016 to March, 2017. The results showed that the Flea market produced garbage average 20.45 kilograms per day. Average waste is 17.61 kg per day. Those garbage were degradable waste, average 17.61 kilograms per day, and general solid waste, average 2.2 kilograms per day. After intervention found that target groups participated in activity, and traders 96.6 % carried out the garbage sort out, capable reduce the trash was 12.42 kilograms per day. The solid waste management knowledge level of traders, before intervention was in high level 95.87%. And after intervention, knowledge level in hihe level 97.93%

คำสำคัญ: ความรู้ด้านการจัดการขยะ การมีส่วนร่วม ผู้ประกอบการค้า

Keywords: Knowledge of waste management, Participation, Traders

¹ Correspondent author : put_chaha@hotmail.com

* นักศึกษา หลักสูตรสาขารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานามัยสิ่งแวดล้อม คณะสาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

** รองศาสตราจารย์ ภาควิชาอนามัยสิ่งแวดล้อม คณะสาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บทนำ

ความหมายของขยะมูลฝอยคือ ของเสียที่เป็นของแข็งหรือกึ่งของแข็งซึ่งถูกทิ้งเพราะเจ้าของเห็นว่าไม่มีประโยชน์หรือคุณค่าที่จะเก็บไว้ใช้อีกต่อไป [1] สำหรับความหมายที่นิยามไว้ในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยมีดังต่อไปนี้คือ พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ฉบับที่ 2 (2550) ไม่มีกรกล่าวถึงคำว่า ขยะ และได้ให้ความหมายของมูลฝอยที่ครอบคลุมกว้างขวางดังนี้ “มูลฝอย” หมายความว่า เศษกระดาษ เศษผ้า ถูพลาสติก ภาชนะที่ใส่อาหาร เศษผลไม้ หรือซากสัตว์ รวมตลอดถึงสิ่งอื่นใดที่เก็บจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์ หรือที่อื่น” [2] ในขณะที่กฎกระทรวงอุตสาหกรรมฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2535) หมวด 4 ข้อ 13 ใช้คำว่า ขยะ โดยมีได้กล่าวคำว่ามูลฝอย ส่วนพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตราที่ 4 ใช้ทั้งสองคำรวมกันเป็น ขยะมูลฝอย [3] ซึ่งขยะก็เป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ ทั้งจากสัตว์พาหะนำโรค (หนู แมลงวัน เป็นต้น) กลิ่นรบกวน รวมถึงสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมต่อการอยู่อาศัย และพบว่าปริมาณการเกิดขยะชุมชนของประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และปริมาณขยะที่มีการจัดการระหว่างปี 2551-2557 พบว่ามีขยะเพิ่มขึ้นจาก 23.93 ล้านตันเป็น 26.19 ล้านตันและมีสัดส่วนขยะที่สามารถนำไปจัดการเพิ่มขึ้นจาก ร้อยละ 23.8 ในปี 2551 เป็นร้อยละ 30.1 ในปี 2557 และมีการนำไปใช้ประโยชน์เพิ่มขึ้นจาก ร้อยละ 14.4 เป็นร้อยละ 18.4 ขณะที่ปริมาณขยะที่ไม่ได้รับการกำจัดมีแนวโน้มลดลง จากร้อยละ 61.8 เป็นร้อยละ 51.5 ในปี 2557 ในปี 2558 ประเทศไทยมีปริมาณขยะชุมชนเกิดขึ้น 29.09 ล้านตัน ในจำนวนนี้มีขยะชุมชนที่ถูกนำไปกำจัด 13.6 ล้านตัน โดยถูกกำจัดอย่างถูกต้อง 8.4 ล้านตัน อีกประมาณ 7 ล้านตัน ถูกกำจัดอย่างผิดวิธี ได้แก่ การเทกองในบ่อดิน การเผากลางแจ้ง หรือการลักลอบทิ้งในพื้นที่รกร้าง ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยยังมีขยะตกค้างอยู่ไม่ต่ำกว่า 16 ล้านตัน [4] ตลาดนัดจัดเป็นแหล่งกำเนิดขยะแหล่งหนึ่ง ที่มีขยะตามพื้นบริเวณตลาด และจำนวนถึงขยะที่ไม่เพียงพอต่อการเกิดขยะ ทำให้เกิดการไม่ใส่ใจด้านความสะอาดของสถานที่ขายในผู้ที่ทำการค้า ซึ่งอาจทำให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของผู้ใช้บริการ และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ก่อเหตุรำคาญจากกลิ่นที่ไม่พึงประสงค์ ขาดความสะอาดเรียบร้อย และไม่เหมาะสมต่อการเป็นแหล่งซื้อหาอาหาร และสินค้าต่างๆ หากขาดการจัดการขยะที่ดี อาจทำให้ตลาดกลายเป็นแหล่งรวมและแพร่กระจายโรคได้ กระทรวงสาธารณสุขมีนโยบายควบคุมมาตรฐานของตลาดนัด ซึ่งเป็นจุดจำหน่ายอาหารชั่วคราว และกำลังเป็นที่นิยมทั่วประเทศ เนื่องจากราคาสินค้าย่อมเยาว์ คาดว่าทั่วประเทศจะมีตลาดประเภทนี้ทุกตำบลรวมแล้วไม่ต่ำกว่า 10,000 แห่ง บางหมู่บ้านมีการจัดตลาดนัดวันเว้นวัน จึงต้องมีการดูแลคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้รับสินค้าประเภทอาหารที่มีคุณภาพและปลอดภัย โดยตลาดนัดจัดว่าเป็นกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ผู้ประกอบการตลาดนัดจะต้องขออนุญาตขึ้นทะเบียนต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น อบต. เทศบาล ให้ถูกต้องตามกฎหมาย และกรมอนามัยได้จัดทำเกณฑ์มาตรฐานของตลาดนัด ซึ่งในด้านการจัดการขยะ ได้แก่ ต้องมีที่รองรับขยะสาธารณะที่ถูกหลักสุขาภิบาลอย่างเพียงพอ และต้องทำความสะอาดเสมอ การไม่พบขยะตกหล่นบนพื้นตลาด ทางเดินถนน ที่ตั้งรองรับขยะสาธารณะและที่ทิ้งพักรวมขยะ [5]

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงศึกษา การมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการค้าในการจัดการขยะของตลาดนัดอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น เพื่อให้เกิดการรับรู้ ยอมรับและตระหนักถึงปัญหาด้านการจัดการขยะ โดยการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการค้า โดยเจ้าหน้าที่ทางภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนทางด้านวิชาการ ทรัพยากรและด้านอื่นๆ ร่วมด้วย จึงจะทำให้การมีส่วนร่วมดังกล่าวประสบความสำเร็จสามารถพัฒนาให้เป็นตลาดนัดน่าซื้อ ต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการค้าในการจัดการขยะของตลาดนัด อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น

วิธีการวิจัย

รูปแบบการวิจัย การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการค้าในการจัดการขยะของตลาดนัด อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสำรวจ แบบทดสอบและการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

ประชากรคือ ตลาดนัดในอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 15 แห่ง ที่ตั้งในตำบลนาชุมแสง ตำบลหัวทอง ตำบลดินดำ ตำบลทุ่งชมพู ตำบลนาหว้า ตำบลหนองกงธารสาร ตำบลหนองกงเขิน ตำบลกุดขอนแก่น และผู้ประกอบการค้าทั้งหมดจำนวน 104 คน (ตารางที่ 1)

กลุ่มตัวอย่างคือ ตลาดนัดตำบลละ 1 แห่ง รวม 8 แห่ง และผู้ประกอบการค้าที่สมัครใจเข้าร่วมตลอดโครงการวิจัย จำนวน 97 คน (ตารางที่ 2) โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือก (inclusion criteria) ดังนี้

เกณฑ์การคัดเลือกตลาดนัดเข้าศึกษา

1. เป็นตลาดนัดที่ทำการค้าขายในพื้นที่อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น
2. เป็นตลาดนัดที่มีการขายเป็นบางวัน สัปดาห์ละ 2-3 ครั้งต่อ 1 ตำบล
3. เป็นตลาดนัดที่มีจำนวนร้านค้าตั้งแต่ 8 ร้านขึ้นไป

เกณฑ์การคัดเลือกผู้ประกอบการค้าเข้าศึกษา

1. เป็นผู้ประกอบการค้าที่ทำการค้าในตลาดนัดเขตพื้นที่อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น
2. ผู้ประกอบการค้าต้องเป็นผู้ที่ไม่มีความบกพร่องในด้านการรับรู้ สามารถสื่อสารภาษาไทยเข้าใจ และยินยอมให้

ความร่วมมือในการวิจัย

3. สามารถตัดสินใจได้เอง และมีอายุไม่น้อยกว่า 18 ปีขึ้นไป
4. เป็นผู้ประกอบการค้าที่ยินดีเข้าร่วมโครงการครั้งนี้

เกณฑ์การคัดออก

ขอลถอนตัวออกจากกิจกรรมหรือไม่สามารถดำเนินการตามโครงการ/กิจกรรมอย่างต่อเนื่องได้

ขนาดตัวอย่างและการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษานี้มีขนาดตัวอย่าง จำนวน 97 ตัวอย่าง โดยได้จากการผู้ประกอบการค้าที่ยินดีเข้าร่วมตลอดโครงการ จากประชากรผู้ประกอบการค้าในตลาดนัดของอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่นทั้งหมด ซึ่งอยู่ในเกณฑ์การคัดเลือก ระหว่างวันที่ 1 พฤศจิกายน 2559 ถึง 31 ธันวาคม 2559 ในตลาดนัดของอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 8 แห่ง โดยมีความแตกต่างของสถานที่ จำนวนร้านที่เข้ามาขายและจำนวนของผู้ซื้อ ที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงศึกษาจากประชากรทั้งหมดตามเกณฑ์การคัดเลือก ของตลาดนัด ผู้ประกอบการค้า และหน่วยงานในพื้นที่ ได้แก่ ตลาดนัดตำบลละ 1 แห่ง รวม 8 แห่ง และผู้ประกอบการค้าที่สมัครใจเข้าร่วมตลอดโครงการวิจัย จำนวน 97 คน แบ่งกลุ่มการสนทนากลุ่มออกเป็น 5 กลุ่ม ๆ ละ 8-10 คน พร้อมทั้งชี้แจง รายละเอียดประเด็นการสนทนากลุ่ม 5 ประเด็นคำถาม (ตารางที่ 3) เพื่อทำความเข้าใจในทิศทางเดียวกันแต่ละกลุ่มร่วมกันเสนอความคิดเห็น ตามประเด็นการสนทนากลุ่ม เขียนไว้แผ่นกระดาษ พร้อมทั้ง สังกัดตัวแทนกลุ่มละ 1 คน เพื่อนำเสนอประเด็นปัญหาการจัดการขยะในตลาดนัดหน้าเวที ทั้ง 5

กลุ่มและสรุปประเด็นปัญหาทั้ง 5 ประเด็นที่ได้จากการสนทนากลุ่มและร่วมกันสรุปแผนกิจกรรม/โครงการ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการแก้ไขปัญหามารจัดการในตลาดนัดอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. แบบสำรวจสถานการณ์ขยะในตลาดนัด
2. แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบการ
3. แบบทดสอบที่ใช้ทดสอบความรู้ โดยการใช้เกณฑ์ของการแบ่งช่วงค่าคะแนนตามแนวคิดของ Bloom (1968) แบบอิงเกณฑ์ตามหลักการ learning for mastery แบ่งเกณฑ์ดังนี้

มีความรู้ระดับสูง ได้คะแนน ร้อยละ 80 - 100 (12 – 15 คะแนน)

มีความรู้ระดับปานกลาง ได้คะแนน ร้อยละ 60-79 (9-11 คะแนน)

มีความรู้ระดับต่ำ ได้คะแนน ร้อยละ 0 – 59 (0-8 คะแนน)

4. ประเด็นการสนทนากลุ่มย่อย โดยผู้ประกอบการค้าที่สมัครใจเข้าร่วมตลอดโครงการวิจัย จำนวน 97 คน แบ่งกลุ่มการสนทนากลุ่มออกเป็น 5 กลุ่ม ๆ ละ 8-10 คน พร้อมทั้งชี้แจง รายละเอียดประเด็นการสนทนากลุ่ม 5 ประเด็นคำถาม (ตารางที่ 3) เพื่อทำความเข้าใจในทิศทางเดียวกันแต่ละกลุ่มร่วมกันเสนอความคิดเห็น ตามประเด็นการสนทนากลุ่ม เขียนใส่แผ่นกระดาษ พร้อมทั้ง ส่งตัวแทนกลุ่มละ 1 คน เพื่อนำเสนอประเด็นปัญหาการจัดการขยะในตลาดนัดหน้าเวที ทั้ง 5 กลุ่มและสรุปประเด็นปัญหาทั้ง 5 ประเด็นที่ได้จากการสนทนากลุ่มและร่วมกันสรุปแผนกิจกรรม/โครงการ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการแก้ไขปัญหามารจัดการในตลาดนัดอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น

5. กิจกรรมแทรกแซง คือ สำรวจปัญหาด้านการจัดการขยะของตลาดนัด วิเคราะห์ปัญหาของตลาดโดยใช้กระบวนการกลุ่มในการดำเนินกิจกรรมต่อไปนี้ ประชุมกลุ่มย่อยผู้ประกอบการค้าโดยร่วมวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาและแนวทางปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ตลาดนัดเป็นตลาดนัดที่สะอาด น่าซื้อ และดำเนินกิจกรรมตามแผนงาน/โครงการ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ทำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลในพื้นที่ที่ทำการวิจัยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานสาธารณสุขอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น ฝ่ายสุขภาพอาหารและฝ่ายเภสัชกรรม โรงพยาบาลภูเวียง
2. ดำเนินการเก็บข้อมูล ในตลาดนัดอำเภอภูเวียง โดยไม่ต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้า ได้แก่
 - 2.1 สำรวจสภาพปัญหาการจัดการขยะก่อนดำเนินกิจกรรมในตลาดนัดโดยการใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลในผู้ประกอบการค้า
 - 2.2 ดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วม โดยผู้ประกอบการค้าจำนวน 97 คนเข้าร่วมการสนทนากลุ่มย่อยร่วมวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาและแนวทางปรับปรุงแก้ไขตามประเด็นการสนทนากลุ่มย่อยและดำเนินกิจกรรมตามแผนงาน/โครงการ
 - 2.3 การประเมินผลการดำเนินกิจกรรม คือ สภาวะด้านการจัดการขยะของตลาดนัดดีขึ้นและผู้ประกอบการค้ามีความรู้และการปฏิบัติด้านการจัดการขยะ ตามข้อกำหนดสุขภาพาส่งแวดล้อมตลาดนัด กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข

สถานที่ทำการวิจัย

ตลาดนัดในพื้นที่อำเภอภูเวียงที่เข้าร่วมโครงการ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาด้วยการประมวลผลทางสถิติด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป STATA for Windows Version 11.0 ค่าสถิติที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1. สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics)

- วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อบรรยายข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปสภาพปัญหาการจัดการขยะในตลาดนัด นำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา โดยใช้ร้อยละ (Percent)

2. สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics)

- ข้อมูลการทดสอบความรู้ด้านการจัดการขยะของผู้ประกอบการค้า เปรียบเทียบความแตกต่าง ด้วยค่าเฉลี่ยก่อนและหลังการดำเนินการอบรม วิเคราะห์โดยใช้สถิติ paired t-test

3. การสนทนากลุ่ม (Focus Group)

- วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอผลการศึกษาในรูปแบบการบรรยาย

ผลการวิจัย

สภาพการจัดการขยะก่อนดำเนินการกิจกรรมพบว่า ตลาดนัดในเขตพื้นที่อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น มีที่ตั้งขายสินค้าส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ลานประชาคมของหมู่บ้าน และมีจำนวนถึงขยะรวมของตลาดนัดจำนวน 1 ถึง/ตลาด ซึ่งไม่เพียงพอต่อปริมาณขยะที่เกิดขึ้น และลักษณะของถังขยะจะมีความจุโดยเฉลี่ย 60 ลิตร และมีฝาปิดมิดชิดมีสภาพโดยรอบๆของถังมีขยะเกลื่อนกลาดบริเวณ และประเภทของขยะส่วนใหญ่เป็นขยะที่ย่อยสลายได้ เช่น เศษผัก เศษอาหารที่เหลือจากการรับประทานและประกอบอาหาร รองลงมา เป็นขยะทั่วไปเป็นขยะที่ย่อยสลายยากและไม่คุ้มค่าในการนำกลับมาใช้ใหม่ ขยะรีไซเคิล และขยะอันตราย ตามลำดับ ซึ่งปริมาณขยะที่เกิดขึ้นในตลาดนัดโดยเฉลี่ย 20.45 กิโลกรัมต่อวัน โดยแบ่งเป็น ประเภทขยะย่อยสลายได้ เฉลี่ย 17.61 กิโลกรัมต่อวัน ขยะทั่วไปเฉลี่ย 2.2 กิโลกรัมต่อวัน ขยะรีไซเคิลเฉลี่ย 0.4 กิโลกรัมต่อวัน และขยะอันตรายเฉลี่ย 0.24 กิโลกรัมต่อวัน (ตารางที่ 4)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบการค้าพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 70.1 อายุเฉลี่ย 48.93 ปี ร้อยละ 80.4 ของผู้ประกอบการค้าจบในระดับประถมศึกษา รองลงมา ศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 14.4 มีอาชีพหลักเป็นพ่อค้าแม่ค้า ร้อยละ 79.4 มีระยะเวลาการประกอบกิจการในตลาดนัดโดยเฉลี่ย 8 ปี และส่วนใหญ่ยังไม่เคยได้รับการอบรมความรู้เกี่ยวกับการคัดแยกขยะร้อยละ 94.8 ประเภทสินค้าที่จำหน่ายในตลาดนัด ส่วนใหญ่เป็นอาหารปรุงสำเร็จร้อยละ 77.3 และแต่ละร้านไม่ได้คัดแยกขยะก่อนนำไปทิ้งร้อยละ 100

ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะในตลาดนัดก่อนดำเนินการพบว่า ผู้ประกอบการค้าส่วนใหญ่ มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะมากที่สุดในเรื่องการคัดแยกขยะ สามารถลดปริมาณขยะได้ ร้อยละ 100.0 รองลงมา คือลดปริมาณขยะโดยนำถุงพลาสติกที่ใช้แล้ว นำมาทำความสะอาดไว้ใช้ซ้ำอีก การนำยางรถยนต์มาทำเก้าอี้ เป็นการนำขยะมาใช้ไปโยน

นำเศษใบไม้มาเผาเป็นการนำขยะมาใช้ประโยชน์เป็นปุ๋ย ขวดน้ำพลาสติกนำมาคัดแปลง ทำเป็นแจกัน ถือว่าเป็นการนำขยะมาใช้ประโยชน์ การจัดการขยะ หมายถึง มีถังขยะเพียงพอ ผู้รับผิดชอบทำการเก็บขนขยะทุกวัน และการจัดการขยะ เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ เท่านั้น ร้อยละ 99.0 และกระป๋องสี ถ่านไฟฉาย นำมาทิ้งร่วมกับเศษอาหารได้ ร้อยละ 97.9 ตามลำดับ ประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะน้อยที่สุดในเรื่องการใช้ผลิตภัณฑ์ชนิดเดิม เช่น น้ำยาล้างจาน น้ำยาปรับผ้านุ่มแบบของ สามารถลดปริมาณขยะได้ร้อยละ 11.3 ตามลำดับ

ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะในตลาดนัดหลังดำเนินการพบว่า ผู้ประกอบการค้า มีความรู้มากขึ้น ในด้านการคัดแยกมูลฝอย เช่น การคัดแยกขยะ หมายถึงแยกขยะที่ย่อยสลายได้ออกจากขยะที่ย่อยสลายไม่ได้ เท่านั้น กระป๋องสี ถ่านไฟฉาย นำมาทิ้งร่วมกับเศษอาหารไม่ได้ ด้านการลดปริมาณขยะ เช่น ถุงพลาสติกและรองเท้ายางไม่ควรนำมาเป็นเชื้อเพลิงเพราะก่อให้เกิดมลพิษ เศษใบไม้เผานำมาใช้เป็นปุ๋ย การนำยางรถยนต์มาทำเก้าอี้ ขวดน้ำพลาสติกนำมาคัดแปลง ทำเป็นแจกัน ถือว่าเป็นการใช้ประโยชน์ ร้อยละ 100.0 ตามลำดับ ซึ่งผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยในตลาดนัดของผู้ประกอบการในตลาดนัดซึ่งเข้าร่วมโครงการจำนวน 97 คน ผู้วิจัยเลือกใช้สถิติ Paired t-test มาวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรู้ พบว่า คะแนนค่าเฉลี่ยความรู้ก่อนการอบรมเท่ากับ 13.54 คะแนน (S.D.=1.70) หลังการอบรมเพิ่มขึ้นเป็น 14.41 คะแนน (S.D.=0.99) จากคะแนนเดิม 15 คะแนน ผลการเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะในตลาดนัดของผู้ประกอบการค้าก่อนและหลังพบว่า มีค่าคะแนนเฉลี่ยความรู้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.00$, 95% CI = 0.69-1.07, $t\text{-test} = 9.35$) สรุปได้ว่าจากการอบรมความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะในตลาดนัด ผู้ประกอบการค้ามีความรู้เพิ่มขึ้น

จากการศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัญหาการจัดการขยะของตลาดนัด อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น มีการเก็บข้อมูลให้กับผู้ประกอบการตลาดนัดจำนวน 97 คน โดยผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาการจัดการในตลาดนัด พบว่า อัตราการผลิตขยะ เท่ากับ 20.45 กิโลกรัม/วัน องค์ประกอบของขยะ ส่วนใหญ่ คือ มูลฝอยย่อยสลายได้ (เศษอาหารและพืชผัก) เฉลี่ย 17.61 กิโลกรัม/วัน/แห่ง รองลงมา คือ ขยะทั่วไป ซึ่งเป็นขยะที่ย่อยสลายยากและไม่คุ้มค่าในการนำไปรีไซเคิล เฉลี่ย 2.2 กิโลกรัม/วัน/แห่ง และ ขยะรีไซเคิลหรือขยะที่สามารถนำไปขายได้ เฉลี่ย 0.4 กิโลกรัม/วัน/แห่ง ตามลำดับ ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะในตลาดนัดระดับสูง ร้อยละ 95.87 รองลงมา มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะในตลาดนัดระดับปานกลาง ร้อยละ 2.06 และมีความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะในตลาดนัดระดับต่ำ ร้อยละ 2.06 ตามลำดับ

การสนทนากลุ่ม (Focus group) เพื่อร่วมกันค้นหาสภาพปัญหาการจัดการขยะในตลาดนัด ร่วมกันกำหนดแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหา จำนวน 1 วัน คือ วันที่ 2 มีนาคม 2560 เวลา 08.30 น. – 16.30 น. ณ หอประชุมอนเนกประสงค์ ตำบลภูเวียง อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มตัวแทนจากตลาดนัด ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์และสภาพปัญหาการจัดการขยะของตลาดนัดในปัจจุบัน พร้อมทั้งร่วมกันวางแผนแก้ไขปัญหา และร่วมกันตัดสินใจเลือกแนวทางการจัดการขยะของตลาดนัด อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น เพื่อให้ได้แนวทางการดำเนินงานที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้ประกอบการค้าและชุมชน กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม (Focus group) ในครั้งนี้คือ ผู้ประกอบการค้าในตลาดนัดจำนวน 97 คน แบ่งกลุ่มการสนทนากลุ่มออกเป็น 5 กลุ่ม ๆ ละ 8-10 คนซึ่งได้ประเด็น ดังนี้ ขยะที่เกิดขึ้นในตลาดนัดที่ท่านรับผิดชอบมีอะไรบ้าง ส่วนใหญ่จัดอยู่ในประเภทไหนอะไรบ้าง พบว่า มีสภาพปัญหาดังนี้คือมี ถุงพลาสติก เศษอาหาร ขวดแก้ว ขวดเครื่องดื่ม เศษกระดาษ ผ้าอ้อมสำเร็จรูป หลอดไฟฟ้า ขวดสเปรย์ เสื้อผ้าเก่า ใบไม้ แบตเตอรี่ เศษกระเบื้อง สังกะสี รองเท้าเก่า กล่องโฟม แก้วพลาสติก เศษไม้ กล่องนม ถุงขนม เศษปูน กระป๋องกาแฟ ขวดเบียร์ ขวดพลาสติก ถุงปุ๋ย ถุงปูน หลอดยาสีฟัน ถ่านวิทยุ-ถ่านไฟฉาย แบตเตอรี่มือถือ แบตเตอรี่รถ ขวดกระป๋องยาฆ่าแมลง ขวดแชมพู เครื่องสำอาง แต่งหน้ากระป๋องสเปรย์ต่างๆ ถุงพลาสติก แนวทางแก้ไขคือ ควรคัดแยกมูลฝอย เพื่อนำไปจำหน่าย ดังกฎกติกาของตลาดนัดร่วมกัน โดย

มีวิธีการคือ ธรรมนูญประชาสัมพันธ์ ในตลาดนัด ปิดป้ายรณรงค์/มีการตกแต่ง ปิดป้ายกติกาของตลาดนัดในเรื่องการจัดการขยะ ระดับของปัญหาสภาพปัญหาในการจัดการขยะในตลาดนัดท่านเป็นอย่างไร พบว่า มีสภาพปัญหาดังนี้ ถึงขยะมีไม่เพียงพอ พนักงานเก็บขยะเก็บช้า ไม่มีการคัดแยกขยะ ปัญหาเรื่องของงบประมาณในการขับเคลื่อนไม่มี การขาดวินัยและจิตสำนึกในการทิ้งขยะไม่เห็นคุณค่าของขยะที่มีค่า การบริหารจัดการไม่มีระบบ มีขยะเกลื่อนกลาดบริเวณรอบๆถึงขยะ แนวทางแก้ไขดังนี้ คัดแยกขยะในตลาดนัด ให้แนวคิดด้านการจัดการขยะ มีวิธีการดังนี้ อบรมให้ความรู้ผู้ประกอบการค้า เรื่อง การคัดแยก การลดการใช้มูลฝอย และการนำมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ ท่านคิดว่ามีแนวทางในการจัดการหรือแก้ไขปัญหามาอย่างไรบ้างพบว่ามีแนวทางแก้ไข ดังนี้ขอรับสนับสนุนจาก อบต. ในการดูแลจัดการตลาดนัดให้ได้มาตรฐาน จัดหาพนักงานเพิ่ม เพิ่มรอบการจัดเก็บขยะ และจัดหาถังขยะให้เพียงพอต่อความต้องการ ให้ความรู้ในการจัดเก็บการคัดแยก ปิดป้ายประชาสัมพันธ์/มีการตกแต่ง ชาวบ้านช่วยดูแลเรื่องความสะอาด ผู้ประกอบการค้าต้องมีความตระหนักถึงการจัดการขยะ เพิ่มและจัดการให้มีถังขยะที่เพียงพอสำหรับบริเวณตลาดนัด มีวิธีการดังนี้ สร้างกฎในตลาดนัด ให้มีการบริหารจัดการขยะที่ดี ประกวดตลาดนัดนำซื้อ ผู้ประกอบการค้ามีความต้องการที่จะได้รับความรู้ในการจัดการขยะในเรื่องใดบ้าง พบว่ามีแนวทางแก้ไขดังนี้ ทำขยะรีไซเคิล เช่น ยางรถยนต์มาทำที่ปลูกผัก/ถังขยะ อยากรู้แนวทางในการกำจัดขยะอันตราย เช่น หลอดไฟ กระป๋องยาฆ่าแมลง อยากรู้การแยกขยะรีไซเคิล และการนำกลับมาใช้ใหม่ มีวิธีการคือ กลุ่มตัวแทนผู้ประกอบการค้าในตลาดนัดไปศึกษาดูงาน ตลาดนัดต้นแบบที่มีการบริหารจัดการขยะ และปัญหา อุปสรรค ในการจัดการขยะในตลาดนัดท่านคืออะไร และจะมีแนวทางในการแก้ไขอย่างไร และต้องการความช่วยเหลือจากหน่วยงานใดบ้าง พบว่า มีสภาพปัญหาดังนี้ผู้ที่มาจับจ่ายซื้อสินค้าไม่ให้ความร่วมมือหรือร่วมมือน้อย ประชาชนไม่มีความตระหนักในการจัดการขยะในตลาดนัด มีวิธีการคือ การกระตุ้น / ชักชวน/ประชาสัมพันธ์ เมื่อสรุปแนวทางการแก้ไขปัญหามาจากกลุ่มตัวแทนผู้ประกอบการค้าในตลาดนัด ได้จัดลำดับความสำคัญของกิจกรรม/โครงการ 3 โครงการ ดังนี้ 1. โครงการที่ผู้ประกอบการ สามารถดำเนินการได้เอง ได้แก่ โครงการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ในตลาดนัด 2. โครงการที่ผู้ประกอบการร่วมดำเนินการหรือขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ โครงการคัดแยกขยะต้นทางของผู้ประกอบการค้าในตลาดนัดและ 3.โครงการที่ผู้ประกอบการในตลาดนัดไม่สามารถดำเนินการได้เอง ต้องให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการให้ ได้แก่ โครงการการศึกษาดูงานตลาดนัดต้นแบบ ที่มีการจัดการขยะที่เหมาะสม ซึ่งในช่วงระยะเวลา ของการวิจัย ระหว่าง เดือน ธันวาคม พ.ศ.2559 – เดือน มีนาคม พ.ศ. 2560 ได้ดำเนินโครงการแล้วเสร็จจำนวน 2 โครงการ คือ โครงการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ในตลาดนัดและโครงการจัดกิจกรรมคัดแยกขยะต้นทางของผู้ประกอบการค้าในตลาดนัด

ปัญหา อุปสรรค การจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของตลาดนัด พบว่า ภาวการณ์ที่เข้าร่วมกิจกรรมไม่ครบทุกภาคส่วนที่จัดเชิญเข้าร่วม ช่วงดำเนินโครงการเป็นช่วงเวลาที่พ่อค้าแม่ค้าบางรายไปซื้อสินค้ามาไว้ขายจึงทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการไม่เป็นไปตามจำนวนเป้าหมายที่ตั้งไว้ในช่วงแรก ผู้ที่มาซื้อของในพื้นที่ยังขาดจิตสำนึกในการแยกขยะก่อนทิ้งของตลาดนัด และจากการประเมินภาพรวมกิจกรรมการดำเนินโครงการก่อน-หลังดำเนินกิจกรรมเพื่อประเมินปริมาณขยะของตลาดนัด พบว่า ผลการดำเนินโครงการก่อน-หลังดำเนินกิจกรรมเพื่อประเมินปริมาณขยะของตลาดนัด(ตารางที่ 5) ชี้ให้เห็นว่า อัตราการผลิตขยะในตลาดนัดอำเภอภูเวียง ลดลงจากเดิมคืออัตราการผลิตขยะเท่ากับ 20.45 กิโลกรัม/ วัน ลดลงเป็น 12.42 กิโลกรัม/ วัน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัย การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะในตลาดนัดของอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น พบว่าผลการดำเนินโครงการก่อน-หลังดำเนินกิจกรรมเพื่อประเมินปริมาณขยะของตลาดนัดชี้ให้เห็นว่า อัตราการผลิตขยะในตลาดนัดอำเภอภูเวียง ลดลงจากเดิมคืออัตราเฉลี่ยการผลิตขยะเท่ากับ 20.45 กิโลกรัม/ วัน ลดลงเป็น 12.42 กิโลกรัม/ วัน ซึ่งเป็นผลจากการมีส่วนร่วมด้วยวิธีการสนทนากลุ่มกลุ่มซึ่งมีหน่วยงานเข้าร่วมการประชุมตามประเด็นที่ผู้วิจัยมีให้นั้น จะเห็นได้จากปริมาณขยะที่ลดลงซึ่งแสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมและการลงมือปฏิบัติของผู้ประกอบการค้าทุกคนที่ช่วยกันคัดแยกขยะก่อนนำไปทิ้งในถังขยะที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลแต่ละแห่งในพื้นที่อำเภอภูเวียง จัดให้และเป็นแบบถังแยกประเภท เพื่อลดปริมาณขยะในตลาดนัด รวมถึงการประชาสัมพันธ์ที่ต้องมีการกระตุ้นและเตือนทุกครั้งที่ตั้งตลาดก่อนการทำการค้าและระหว่างทำการค้าของหัวหน้าตลาดนัด ก็ทำให้ทั้งผู้ซื้อและผู้ขายที่ร่วมโครงการและไม่ได้เข้าร่วมโครงการเกิดความตระหนัก และปฏิบัติตาม

จากการดำเนินโครงการก่อนการสนทนากลุ่มมีผู้ประกอบการค้าเข้าร่วมอบรมการจัดการขยะในตลาดนัดจำนวน 97 คน ผลการเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะในตลาดนัดของผู้ประกอบการค้าก่อนและหลังพบว่า มีค่าคะแนนเฉลี่ยความรู้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.00$, 95% CI = 0.69-1.07, $t\text{-test} = 9.35$) สรุปได้ว่าจากการอบรมความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะในตลาดนัด ผู้ประกอบการค้ามีความรู้เพิ่ม ส่วนผลที่ได้จากการสนทนากลุ่มนั้น ได้ทั้งสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นก่อนการพัฒนา แนวทางการแก้ไขปัญหา และทางเลือกวิธีการ และสรุปโครงการที่ผู้ประกอบการสามารถดำเนินการได้เอง ได้แก่ โครงการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ในตลาดนัด โครงการที่ผู้ประกอบการร่วมดำเนินการหรือขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ โครงการคัดแยกขยะต้นทางของผู้ประกอบการค้าในตลาดนัดโครงการที่ผู้ประกอบการในตลาดนัดไม่สามารถดำเนินการได้เอง ต้องให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการให้ ได้แก่ โครงการการศึกษาดูงานตลาดนัดต้นแบบ ที่มีการจัดการขยะที่เหมาะสม ในช่วงระยะเวลาของการวิจัย ระหว่าง เดือนธันวาคม พ.ศ. 2559 – เดือน มีนาคม พ.ศ. 2560 ได้ดำเนินโครงการแล้วเสร็จจำนวน 2 โครงการ คือโครงการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ในตลาดนัดและโครงการจัดกิจกรรมคัดแยกขยะต้นทางของผู้ประกอบการค้าในตลาดนัด ซึ่งได้มีการเขียนแผนปฏิบัติการในการกำหนดกิจกรรม กลุ่มเป้าหมาย และงบประมาณ เพื่อให้การดำเนินงานสำเร็จตามเป้าหมายและได้ตลาดนัดที่เป็น ตลาดนัดต้นแบบการคัดแยกขยะตำบลละ 1 แห่ง ซึ่งเป็นตลาดนัดที่เข้าร่วมโครงการทั้ง 8 ตำบล ซึ่งมีการจัดวางถังขยะแบบแยกประเภทไว้ตรงจุดทางเข้าออกของตลาดนัดแต่ละแห่ง ซึ่งถังขยะเดิมที่เป็นแบบถังเดียวและไม่เพียงพอต่อปริมาณขยะที่เกิดขึ้นในตลาดนัดต่อวัน ทำให้สะดวกต่อการคัดแยกก่อนทิ้งของทั้งผู้ประกอบการค้าและผู้ซื้อ ทำให้บริเวณตลาดนัดมีความสะอาดน่าซื้อ น่าขาย และทำให้ตลาดนัดที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการมีแรงจูงใจในการปฏิบัติตามตลาดนัดต้นแบบ 1 ตำบล 1 แห่ง

จากการดำเนินงานการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะในตลาดนัดของอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่นพบปัญหาอุปสรรคคือ ภาวการณ์ที่เข้าร่วมกิจกรรมไม่ครบทุกภาคส่วนที่จัดเชิญเข้าร่วม และช่วงดำเนินโครงการเป็นช่วงเวลาที่พ่อค้าแม่ค้าบางท่านไปซื้อสินค้ามาไว้ขายจึงทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมครบจำนวนทุกครั้งและผู้ที่มาซื้อของในพื้นที่ยังขาดจิตสำนึกในการแยกขยะก่อนทิ้งของตลาดนัด

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษา การมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการค้าในการจัดการขยะของตลาดนัด อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น พบว่า ตลาดนัดในเขตพื้นที่อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น มีที่ตั้งขายสินค้าส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ลานประชาคม

ของหมู่บ้าน และมีจำนวนถังขยะรวมของตลาดนัดจำนวน 1 ถัง/แห่ง ซึ่งไม่เพียงพอต่อปริมาณขยะที่เกิดขึ้น และลักษณะของถังขยะจะมีความจุโดยเฉลี่ย 60 ลิตร และมีฝาปิดมิดชิดมีสภาพโดยรอบๆของถังมีขยะเกลื่อนกลาดบริเวณ และประเภทของขยะส่วนใหญ่เป็นขยะที่ย่อยสลายได้ เช่น เศษผัก เศษอาหารที่เหลือจากการรับประทานและประกอบอาหาร รองลงมา เป็นขยะทั่วไปเป็นขยะที่ย่อยสลายยากและไม่คุ้มค่าในการกลับมาใช้ใหม่ ขยะรีไซเคิล และขยะอันตราย ตามลำดับ ซึ่งปริมาณมูลฝอยที่เกิดขึ้นในตลาดนัดโดยเฉลี่ย 20.45 กิโลกรัมต่อวัน โดยแบ่งเป็น ประเภทขยะย่อยสลายได้ เฉลี่ย 17.61 กิโลกรัมต่อวัน ขยะทั่วไปเฉลี่ย 2.2 กิโลกรัมต่อวัน ขยะรีไซเคิลเฉลี่ย 0.4 กิโลกรัมต่อวัน และขยะอันตรายเฉลี่ย 0.24 กิโลกรัมต่อวัน ตามลำดับ

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 70.1 อายุเฉลี่ย 48.93 ปี ส่วนใหญ่ศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 80.4 รองลงมา ศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 14.4 มีอาชีพหลักเป็นพ่อค้าแม่ค้า ร้อยละ 79.4 มีระยะเวลาการประกอบกิจการในตลาดนัดโดยเฉลี่ย 8 ปี และส่วนใหญ่ยังไม่เคยได้รับการอบรมความรู้เกี่ยวกับการคัดแยกขยะร้อยละ 94.8 ประเภทสินค้าที่จำหน่ายในตลาดนัด ส่วนใหญ่ เป็นอาหารปรุงสำเร็จร้อยละ 77.3 และแต่ละร้านไม่ได้คัดแยกขยะก่อนนำไปทิ้งร้อยละ 100

ด้านความรู้ ก่อนดำเนินการประชาชนส่วนใหญ่ มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะมากที่สุดในเรื่องการคัดแยกขยะ สามารถลดปริมาณขยะได้ ร้อยละ 100.0 รองลงมา คือนำถุงพลาสติกที่ใช้แล้ว นำมาทำความสะอาดไว้ใช้ซ้ำอีก การนำยางรถยนต์มาทำเก้าอี้ เป็นการนำขยะมาใช้ไปโยชน์ นำเศษใบไม้มาเผา เป็นการนำขยะมาใช้ประโยชน์เป็นปุ๋ย ขวดน้ำพลาสติกนำมาดัดแปลง ทำเป็นแจกัน ถือว่าเป็นการนำขยะมาใช้ประโยชน์ การจัดการขยะ หมายถึง มีถังขยะเพียงพอ ผู้รับผิดชอบทำการเก็บขนขยะทุกวัน และการจัดการขยะ เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ เท่านั้น ร้อยละ 99.0 และกระป๋องสี ถ่านไฟฉาย นำมาทิ้งร่วมกับเศษอาหารได้ ร้อยละ 97.9 ตามลำดับ ผู้ประกอบการค้าในตลาดนัดมีความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะน้อยที่สุดในเรื่องการใช้ผลิตภัณฑ์ชนิดเดิมคือผู้ประกอบการค้าในตลาดนัด ร้อยละ 11.3 รู้ว่าการใช้น้ำยาล้างจาน น้ำยาปรับผ้านุ่มแบบซองสามารถลดปริมาณขยะได้ ตามลำดับ

หลังดำเนินการประชาชนมีความรู้มากเพิ่มขึ้น ในด้านการคัดแยกมูลฝอย เช่น การคัดแยกขยะ หมายถึงแยกขยะที่ย่อยสลายได้ออกจากขยะที่ย่อยสลายไม่ได้ เท่านั้น กระป๋องสี ถ่านไฟฉาย นำมาทิ้งร่วมกับเศษอาหารไม่ได้ ด้านการลดปริมาณขยะ เช่น ถุงพลาสติกและรองเท้ายางไม่ควรนำมาเป็นเชื้อเพลิงเพราะก่อให้เกิดมลพิษ เศษใบไม้เผา นำมาใช้เป็นปุ๋ย การนำยางรถยนต์มาทำเก้าอี้ ขวดน้ำพลาสติกนำมาดัดแปลง ทำเป็นแจกัน ถือว่าเป็นการใช้ประโยชน์ ร้อยละ 100.0 ตามลำดับ

ผลที่ได้จากกระบวนการ การจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของตลาดนัด จากกระบวนการ การจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของตลาดนัดมีการดำเนินกิจกรรมโครงการ การมีส่วนร่วม คือ ด้านกลุ่มตัวแทนจากองค์กรภาครัฐเป็นผู้ดำเนินกิจกรรม ประกอบด้วย 1. โครงการประชาสัมพันธ์และปิดป้ายรณรงค์ พบว่า ผู้รับผิดชอบหลัก ประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย เรื่องการจัดการขยะในตลาดนัด และติดตั้งป้ายไวนิลประชาสัมพันธ์ ในชุมชน 2. โครงการอบรมให้ความรู้เรื่องการจัดการขยะในตลาดนัดพบว่า กลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมกิจกรรม 94 คนคิดเป็น ร้อยละ 96.90 ของกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมโครงการวิจัย เมื่อเปรียบเทียบผลการทำแบบทดสอบก่อนและหลัง พบว่า การทำแบบทดสอบก่อนให้ความรู้ที่ตอบถูกทุกข้อร้อยละ 25.5 และการทำแบบทดสอบหลังให้ความรู้ที่ตอบถูกทุกข้อร้อยละ 88.3 โดยมีคะแนนต่ำสุด 4 คะแนน และคะแนนสูงสุด 10 คะแนน

จากการประเมินภาพรวมกิจกรรมเพื่อประเมินปริมาณขยะของตลาดนัดพบว่า ผลการดำเนินโครงการก่อน-หลังดำเนินการกิจกรรมเพื่อประเมินปริมาณขยะของตลาดนัดชี้ให้เห็นว่า อัตราการผลิตขยะในตลาดนัด ลดลงจากเดิมคือ อัตราการผลิตมูลฝอย เท่ากับ 20.45 กิโลกรัม/ วัน ลดลงเป็น 12.42 กิโลกรัม/ วัน

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. องค์การบริหารส่วนตำบลทุกตำบล ควรนำไปใช้ในการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการขยะการมีส่วนร่วม โดยคำนึงถึงบริบทของพื้นที่และแก้ไขปัญหาตามความต้องการของพื้นที่โดยตรง เพื่อเป็นการติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการจัดการขยะอย่างยั่งยืน
2. เจ้าหน้าที่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทุกตำบล สามารถสานต่องานโดยจัดทำ แผนปฏิบัติการ (Action plan) การจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการค้าในตลาดนัด อีกทั้งสามารถขยายผลการดำเนินงานให้ครอบคลุมพื้นที่รับผิดชอบ ต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาความพร้อมของประชาชนในการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
2. ควรมีการศึกษาความพึงพอใจของประชาชนในการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
3. ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหน้าที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อการจัดการขยะในชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณรองศาสตราจารย์ ดร. คาริวรรณ เศรษฐธรรม อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำปรึกษา คำแนะนำ ตรวจสอบข้อบกพร่อง ชี้แนะแนวทางในการแก้ปัญหา และให้กำลังใจในระหว่างการทำงาน ให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่โดยตลอด และขอขอบพระคุณหัวหน้าตลาดนัดทุกแห่ง เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลและเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในเขตพื้นที่อำเภอเวียงทุกแห่ง ที่ให้การสนับสนุนข้อมูล บุคคลกร ในการมีส่วนร่วม และขอขอบคุณผู้ประกอบการค้าตลาดนัดทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลด้วยดีตลอดมา ขอคุณกำลังใจสำคัญจากครอบครัว คุณคมกฤษ พลหล้า ที่เป็นทั้งแรงสนับสนุน ทั้งทุนทรัพย์ และเป็นกำลังใจที่สำคัญ

สุดท้ายนี้ ผลประโยชน์อันใดและความดีงามทั้งปวง ที่เกิดขึ้นจากการศึกษานี้ ข้าพเจ้าขอบแต่ บิคาและมารดาของข้าพเจ้าที่เคารพยิ่ง ที่ให้การเลี้ยงดู อบรมสั่งสอนและครอบครัวที่รักยิ่งของข้าพเจ้า หากมีข้อบกพร่องด้วยประการใด ข้าพเจ้าน้อมรับไว้ด้วยความขอบคุณยิ่ง

เอกสารอ้างอิง

1. Preecha Losserivarnish. Pramoth expertise.Tutorial Unit 6. Environmental Health. Edition 7. Sukhothaihammathirat University. 2008; 371.Thai.
2. The Royal Institute of Thailand Royal Academy dictionary. 1992; 6th edition Bangkok. Company acsron Charoen tuss in HD. Co. ;1996.. Thai.
3. Bureau of Environmental Health. Report on the environment and health. .[Online] [cited 2014 May 31]. Availablefrom: <http://hia.anamai.moph.go.th.pdf.Thai>.
4. Bureau of Environmental Health. The Ministerial Regulation No. 2. [Online] [cited 2016 June 28]. Availablefrom: www.erc.or.th The Ministerial Regulation No. 2.pdf.Thai.
5. Wantanee Kongchandee, Waste Management of Merchants in a Produce Market: a Case Study of the Bangkapi and NakhonThai Produce Market,Bangkok,Research Journal Institute of DevelopmentAdministration. [serialonline]2012;Availablefrom:www.libdcms.nida.ac.th/thesis6/2555/b179783.pdf.Thai

ตารางที่ 1 ตารางแสดงจำนวนตลาดนัดและจำนวนผู้ประกอบการค้า

ลำดับ	ชื่อตำบล	จำนวนตลาดนัด	จำนวนผู้ประกอบการค้า
1	ตำบลดินคำ	4	8
2	ตำบลหัวทอง	2	8
3	ตำบลทุ่งชมพู	1	10
4	ตำบลหนองกงเขิน	2	20
5	ตำบลนาหว้า	2	15
6	ตำบลหนองกงธาร	2	12
7	ตำบลกุดขอนแก่น	1	11
8	ตำบลนาชุมแสง	1	20
รวม		15	104

(ข้อมูลจาก ฐานข้อมูลสถานประกอบการในชุมชน CUP ภูเวียง-เวียงเก่า-หนองนาคำ โรงพยาบาลภูเวียง, 2559)

ตารางที่ 2 ตารางแสดงจำนวนตลาดและผู้ประกอบการค้าที่ร่วมโครงการ

ลำดับ	ตลาดตำบลที่ร่วมโครงการ	จำนวนผู้ประกอบการค้าที่ร่วมโครงการ
1	ตำบลนาชุมแสง	11
2	ตำบลหัวทอง	9
3	ตำบลดินคำ	9
4	ตำบลทุ่งชมพู	11
5	ตำบลนาหว้า	13
6	ตำบลหนองกงธาร	15
7	ตำบลหนองกงเขิน	13
8	ตำบลกุดขอนแก่น	16
รวม		97

ตารางที่ 3 การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ประกอบด้วย 5 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่	ประเด็นการสนทนากลุ่ม
1	ขยะที่เกิดขึ้นในตลาดนัดท่านมีอะไรบ้าง ส่วนใหญ่จัดอยู่ในประเภทไหน อะไรบ้าง
2	ระดับของปัญหา สภาพปัญหาในการจัดการขยะในตลาดนัดท่านเป็นอย่างไร
3	แนวทางในการจัดการหรือแก้ไขปัญหามีอะไรบ้าง
4	ผู้ประกอบการค้ามีความต้องการที่จะได้รับความรู้ในการจัดการขยะในเรื่องใดบ้าง
5	ปัญหา อุปสรรค ในการจัดการขยะในตลาดนัดท่านคืออะไร และจะมีแนวทางในการแก้ไขอย่างไร

ตารางที่ 4 จำนวน และร้อยละของสถานการณ์ขยะในตลาดนัดแยกสายตำบล (กิโลกรัม/วัน)

ลำดับ	ตลาดตำบลที่ร่วมโครงการ	ขยะย่อยสลายได้	ขยะรีไซเคิล	ขยะทั่วไป	ขยะอันตราย	รวม
1	ตำบลนาชุมแสง	15.45	0.7	2.15	0.22	18.52
2	ตำบลห้วยทอง	11.82	0.22	1.15	0.13	13.32
3	ตำบลดินดำ	11.72	0.21	1.13	0.12	13.18
4	ตำบลทุ่งชมพู	13.63	0.32	2.53	0.25	16.73
5	ตำบลนาหว้า	16.71	0.36	2.25	0.16	19.48
6	ตำบลหนองกุงธาร	22.88	0.52	3.14	0.33	26.87
7	ตำบลหนองกุงเงิน	20.43	0.31	2.12	0.26	23.12
8	ตำบลกุดขอนแก่น	28.24	0.56	3.13	0.45	33.38
	รวม	140.88	3.2	17.6	1.92	163.6
	เฉลี่ยกิโลกรัมต่อวัน	17.61	0.4	2.2	0.24	20.45

ตารางที่ 5 ปริมาณขยะของตลาดนัดจากการดำเนินโครงการก่อน-หลัง

ลำดับ	ตลาดนัดตำบลที่ร่วมโครงการ	ขยะย่อยสลายได้		ขยะรีไซเคิล		ขยะทั่วไป		ขยะอันตราย		รวม	
		ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง
1	ตำบลนาชุมแสง	15.45	7.64	0.7	0.72	2.15	1.44	0.22	0.12	18.52	9.92
2	ตำบลห้วยทอง	11.82	6.53	0.22	0.28	1.15	0.97	0.13	0.09	13.32	7.87
3	ตำบลดินดำ	11.72	6.62	0.21	0.27	1.13	0.92	0.12	0.11	13.18	7.92
4	ตำบลทุ่งชมพู	13.63	7.48	0.32	0.37	2.53	1.62	0.25	0.17	16.73	9.64
5	ตำบลนาหว้า	16.71	9.16	0.36	0.37	2.25	1.47	0.16	0.12	19.48	11.12
6	ตำบลหนองกุงธาร	22.88	11.37	0.52	0.53	3.14	1.72	0.33	0.24	26.87	13.86
7	ตำบลหนองกุงเงิน	20.43	12.32	0.31	0.32	2.12	1.76	0.26	0.19	23.12	14.59
8	ตำบลกุดขอนแก่น	28.24	21.76	0.56	0.58	3.13	1.86	0.45	0.24	33.38	24.44
	รวม	140.88	82.88	3.20	3.44	17.60	11.76	1.92	1.28	163.6	99.36
	เฉลี่ยกิโลกรัมต่อวัน	17.61	10.36	0.40	0.43	2.20	1.87	0.24	0.16	20.45	12.42